

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

GEMEENTE
SINT ANTHONIS

17 NOV. 2015

Z 0-14-3020
INK 38345

Gemeente Sint Anthonis
De heer Dhr. Borst
Postbus 40
5845 ZG SINT ANTHONIS

Kenmerk:	UIT-15034963	Datum:	12 november 2015
Behandeld door:	M.M. Scholtes/K. vd. Hout	E-mail:	k.vd.hout@ggd-bureaugmv.nl
Onderwerp:	gezondheidskundig advies Boompjesweg 1a te Landhorst		

Geachte heer Borst,

De gemeente Sint Anthonis heeft Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland (Bureau GMV) gevraagd een gezondheidskundige beoordeling uit te voeren ten aanzien van de geplande bedrijfsuitbreiding van een agrarisch bedrijf gelegen aan Boompjesweg 1A te Landhorst. In de beoordeling wordt in eerste instantie ingegaan op de aspecten fijn stof en geur waarvoor door de GGD gezondheidskundige advieswaarden worden gehanteerd. Tevens wordt ingegaan op het aspect zoönosen.

Daarnaast zijn er maatregelen door het bedrijf te nemen om gezondheidsrisico te beheersen die niet direct vallen onder vergunningseisen van een individueel bedrijf maar wel in gemeentelijk beleid ingebed kunnen worden. Bijvoorbeeld maatregelen om gezondheidsrisico's te beheersen bij transportactiviteiten kunnen in een verkeers- en vervoersplan van de gemeente opgenomen worden. De GGD vindt het belangrijk dat deze aspecten in de afwegingen bij de vergunningaanvraag van de gemeente worden meegenomen omdat het bedrijf in de nabijheid van gevoelige bestemmingen ligt. Het gaat met name om aspecten die van invloed zijn op de lokale omgeving bij dit bedrijf.

In de checklist gezondheid, zoals door de ondernemer ingevuld, wordt aangegeven dat vrachtverkeer de bedrijfslocatie niet via de kern van Wilbertoord of Landhorst bereikt, daar er betere toegangswegen zijn die de kernen mijden (via de Noordstraat en de Quayweg). Vergunninghouder zal leveranciers ook hiertoe instrueren. Voor het bedrijf is door een landschapsdeskundige een tekening gemaakt hoe de voorgenomen ontwikkeling landschappelijk wordt ingepast.

Voor een algemene toelichting op bovengenoemde aspecten wordt verwezen naar bijlage 2.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Bij de beoordeling heeft Bureau GMV gebruik gemaakt van:

- het door de ondernemer ingevulde toetsingsinstrument gezondheid en veehouderij¹, d.d. 30-9-2015
- bedrijfsgezondheidsplan behandelplan Boompjesweg 1A
- bijlage voor- en achtergrondgeurbelasting
- Geuronderzoek Boompjesweg 1a te Landhorst 03 Uitgaand/41321, d.d. 21 september 2015 door de ODBN

In de beoordeling is Bureau GMV ervan uitgegaan dat de gemeente zelf de milieugegevens zoals aangeleverd voor de vergunningaanvraag door het bedrijf op juistheid heeft gecontroleerd. Bij de beoordeling is enkel rekening gehouden met de uitbreiding van het bedrijf zelf. Er is geen rekening gehouden met andere mogelijke gelijktijdige uitbreidingen binnen de directe omgeving van het bedrijf. Hieronder vindt u de conclusies en aanbevelingen. Een onderbouwing hiervan is opgenomen in de bijlage 1.

Situatie

- De aanvraag betreft een agrarisch bedrijf waarvoor in 2001 een vergunning is verleend voor 214 stuks jongvee en 3480 vleesvarkens. In 2011 is een vergunning verleend voor het houden van 4656 vleesvarkens en 236 stuks jongvee. Omdat een bouwvergunning voor een nieuwe stal voor 2016 varkens nog niet is afgegeven, is de vergunning van 2011 nog niet in werking getreden.
- In de aangevraagde situatie worden 1152 vleeskalveren gehouden, 236 stuks jongvee, 2352 vleesvarkens in een nieuw te bouwen stal en 1870 vleesvarkens in 2 oude stallen.
- De bestaande stallen 4 en 5, waarin de vleesvarkens worden gehouden worden aangesloten op een combiwasser.
- Het meest nabijgelegen gevoelige object – Boompjesweg 1 te Landhorst, ligt op 110 meter van het emissiepunt van het bedrijf. De afstand tot de bebouwde kom bedraagt circa 1 kilometer (Wilbertoord). Dit verandert niet in de aangevraagde situatie.
- Het meest nabijgelegen agrarische bedrijf is Boompjesweg 1B. Op dit bedrijf worden varkens gehouden.
- Daarnaast is nog sprake van een vakantiepark in de direct nabijheid (De Wanroijse Bergen). In de aangevraagde situatie wordt de afstand tussen het bedrijf en deze locatie verkleind van 1420 meter naar 1380 meter.
- Door de ondernemer worden activiteiten als mest rijden niet aangekondigd bij omwonenden. Wel wordt bijv. zoveel mogelijk rekening gehouden met de weersomstandigheden. Aangegeven wordt dat er geen geurklachten zijn. De ondernemer heeft zijn plannen toegelicht aan de omwonenden.

¹ Toetsingsinstrument gezondheid bij veehouderijen. Een risico-inventarisatie en -evaluatie. Nijdam, et.al, 2013.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Conclusies

• **Geur:**

- Er is in de beoogde situatie sprake van een afname van de geuremissie met 32974 OU.
- Uit de berekeningen blijkt dat in de beoogde situatie wordt voldaan aan de gezondheidskundige advieswaarde zoals die door de GGD wordt gehanteerd voor de voorgrondbelasting (4,7 OU/m³ in de bebouwde kom en 10,3 OU/m³ in het buitengebied).
- Wat betreft de achtergrondbelasting kan gesteld worden dat deze in het buitengebied in de beoogde situatie hoger ligt dan de gezondheidskundige advieswaarden zoals gehanteerd door de GGD (buitengebied: 10,3 OU/m³). Dit geldt niet ten aanzien van de achtergrondbelasting in de beoogde situatie in de woonkern, waar de geurbelasting op de hoogst belaste gevoelige bestemming de door de GGD gehanteerde gezondheidskundige waarde (4,7 OU/m³) niet overschrijdt.
- In de aangevraagde situatie worden ook dieren zonder emissiefactor gehouden. Voor deze dieren wordt een afstandscriterium gehanteerd. De GGD hanteert een afstandscriterium van 100 meter tussen bedrijf en dichtstbijzijnde gevoelige bestemming. Hieraan wordt voldaan.
- Op grond van bovenstaande concludeert de GGD dat de beoogde situatie vanuit gezondheidskundig oogpunt met betrekking tot de achtergrondbelasting in het buitengebied niet acceptabel is.

• **Fijn stof**

- Bureau GMV constateert dat de fijn stof belasting onder de wettelijke norm voor PM10 blijft. De uitbreiding van het bedrijf leidt niet tot extra significante blootstelling van omwonenden aan fijn stof.

• **Zoönosen**

- De ondernemer beschrijft de hygiënemaatregelen ter voorkoming van insleep, verspreiding en uitstoot van zoönosen op het bedrijf, zoals compartimentering, all in- all out systeem, reiniging en desinfectie en ongediertebestrijding. Het nemen van de voorgestelde hygiënemaatregelen beoordelen we als positief.
- Elke vier weken bezoekt een geborgde varkensdierenarts het bedrijf. Het is niet duidelijk of er ook een geborgde vleeskalverdierenarts bij het bedrijf is betrokken.
- In de beschrijving staat dat er maar 1 ziekenboek is. Het is onduidelijk of dit voor de vleeskalveren, vleesvarkens of voor beide diersoorten is.
- Er is maar 1 hygiënesluis aanwezig op het bedrijf bij de vleesvarkenstal. Voor het betreden van de vleeskalverstal is er wel een ruimte waar men zich kan omkleden. Het is belangrijk dat hier ook minimaal een handenwasgelegenheid is.
- Gescheiden bedrijfsvoering tussen de varkens en vleeskalveren is van groot belang zodat micro-organismen zoals MRSA die bij beide diersoorten kan voorkomen, niet van de ene naar de andere diersoort kunnen verspreiden.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Eindconclusie

Op grond van de achtergrond geurbelasting in het buitengebied vindt de GGD de aanvraag vanuit gezondheidskundig oogpunt niet acceptabel. Op dit moment zijn er vanuit gezondheidskundig oogpunt geen bezwaren ten aanzien van fijnstof en zoönose belasting, mits de onderstaande hygiëne adviezen worden opgevolgd.

Advies

De GGD adviseert aanvullend het volgende:

- Overleg met de ondernemer op welke wijze de (achtergrond) geurbelasting verder gereduceerd kan worden.
- Om zorgvuldig om te gaan met huidige en toekomstige klachten kan de ondernemer een klachtenprotocol opstellen. Door een klachtenprotocol in de milieuvergunning op te nemen heeft de gemeente handhavingsgrond bij de afhandeling van geurklachten of andere hinderklachten. In het geval van klachten kunnen de ondernemer en gemeente gezamenlijk een klachtenanalyse uitvoeren die in beeld brengt wat omwonenden als hinderlijk ervaren, en wordt het mogelijk om gerichte maatregelen te nemen.
- Gescheiden ziekenboeg voor de vleesvarkens en de vleeskalveren.
- Plaats een hygiënesluis voor vleeskalverstal en voor de jongveestallen met minimaal handwasgelegenheid en schone kleding en schoeisel.

Deze gezondheidskundige beoordeling kan door de gemeente gebruikt worden in haar considerans.

Als u nog vragen heeft over voorgenoemde advies, kunt u contact opnemen met Bureau GMV, telefoonnummer 0900 3 68 68 68.

Met vriendelijke groet,

Monique Scholtes
Adviseur Milieu en Gezondheid

Karliën v.d. Hout
Milieugezondheidkundige

Sandra van Dam
Infectieziektebestrijding

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Bijlage 1 Onderbouwing gezondheidskundige beoordeling

1.1 Achtergrond gezondheid en veehouderij

Omwonenden van veehouderijen kunnen een verhoogde blootstelling aan onder meer geur, fijn stof, endotoxinen en biologische agentia hebben. Van geur is bekend dat dit kan leiden tot (ernstige) hinder en andere gezondheidsklachten zoals misselijkheid en hoofdpijn.

Van veegerelateerd fijn stof, endotoxinen en biologische agentia is bekend dat deze tot gezondheidseffecten zoals luchtwegklachten en van dier-op-mens overdraagbare infectieziekten, kunnen leiden. In haar advies "Gezondheidsrisico's rond veehouderijen" (2012; publicatienr. 2012/27) concludeert de Gezondheidsraad dat concentraties van bepaalde stofdeeltjes, endotoxinen en micro-organismen, over het algemeen zullen afnemen met toenemende afstand tot een bedrijf en eveneens afhangen van de mate van emissie vanuit een bedrijf. Blijkens een recent uitgevoerd Nederlands onderzoek werden verhoogde endotoxineniveaus gemeten tot maximaal een afstand van ongeveer 250 meter van specifieke bedrijven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het halveren van afstanden wel degelijk tot hogere blootstelling leidt dan wanneer de wettelijke afstanden in acht genomen worden.

1.2 Situatiebeschrijving

- De aanvraag betreft een agrarisch bedrijf waarvoor in 2001 een vergunning is verleend voor 214 stuks jongvee en 3480 vleesvarkens. In 2011 is een vergunning verleend voor het houden van 4656 vleesvarkens en 236 stuks jongvee. Omdat een bouwvergunning voor een nieuwe stal voor 2016 varkens nog niet is afgegeven, is de vergunning van 2011 nog niet in werking getreden
- In de aangevraagde situatie worden 1152 vleeskalveren gehouden, 236 stuks jongvee, 2352 vleesvarkens in een nieuw te bouwen stal en 1870 vleesvarkens in 2 oude stallen.
- de bestaande stallen 4 en 5, waarin de vleesvarkens worden gehouden worden aangesloten op een combiwasser. Ook de nieuwe stal wordt voorzien van een gecombineerde luchtwasser (opgegeven geurreductie 75%). Op de vleeskalverenstal wordt een biologische luchtwasser aangesloten (opgegeven geurreductie 45%). Luchtwassers zijn voorzien van een elektronisch monitoringssysteem.
- het meest nabijgelegen gevoelige object – Boompjesweg 1 te Landhorst, ligt op 110 meter van het emissiepunt van het bedrijf. De afstand tot de bebouwde kom bedraagt circa 1 kilometer (Wilbertoord). Dit verandert niet in de aangevraagde situatie.
- Het meest nabijgelegen agrarische bedrijf is Boompjesweg 1B. Op dit bedrijf worden varkens gehouden.
- Daarnaast is nog sprake van een vakantiepark in de direct nabijheid (De Wanroijse Bergen). In de aangevraagde situatie wordt de afstand tussen het bedrijf en deze locatie verkleind van 1420 meter naar 1380 meter.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

1.3 Toetsingscriteria & deelconclusies

De belasting op de omgeving van veehouderijen en daarmee samenhangende gezondheidsrisico's voor omwonenden zijn slechts beperkt verankerd in de milieuwetgeving. De milieuwetgeving die voor gezondheid relevant is, richt zich op geurhinder en fijn stof (PM10). In de huidige wetgeving is onvoldoende opgenomen dat bij vergunningverlening rekening gehouden dient te worden met het cumulatieve effect als een gevoelige bestemming omgeven is/wordt door meerdere veehouderijen. In onderstaand advies wordt per milieufactor de door Bureau GMV gehanteerde gezondheidkundige advieswaarde benoemd en vervolgens de conclusies voor dat aspect voor de betreffende locatie.

1.3.1 Geur

Toetsingscriteria geur:

Uitgangspunt van Bureau GMV is dat het recht op het verspreiden van geur samen dient te gaan met de verantwoordelijkheid om te werken volgens het ALARA-principe: 'as low as reasonably achievable'. Hoeveel geurhinder optreedt is afhankelijk van de geurbelasting én van de 'ontvanger'. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen voorgrond- (individueel bedrijf) en achtergrondbelasting (cumulatief), maar ook tussen concentratiegebied en niet-concentratiegebied.

Vanuit gezondheid wordt geurbelasting onacceptabel beschouwd wanneer dit meer dan 12% geurgehinderden veroorzaakt. Vanwege de agrarische historie en functie van het buitengebied, is het gebruikelijk dat in het buitengebied méér milieuruimte toegestaan wordt: in het algemeen wordt pas bij 20% gehinderden de situatie als onacceptabel beschouwd.^{2,3} Deze waarden hanteert de GGD dan ook als gezondheidkundige advieswaarden.

Tot nu toe wordt bij de beoordeling van de geurbelasting gebruik gemaakt van bijlage 6-7 uit de Handreiking Wet Geurhinder Veehouderijen (Wgv), waaraan het PRA-onderzoek ten grondslag ligt. Begin 2015 is door Geelen *et al.* een aanvullend onderzoek⁴ gepubliceerd waarin de relatie tussen achtergrondbelasting en het optreden van geurhinder is onderzocht.). De gemeente is hierover met een brief geïnformeerd (UIT-15033471). Het onderzoek van Geelen *et al.* bevestigt de signalen dat er bij gegeven cumulatieve geurbelasting aanzienlijk méér geurhinder wordt ervaren dan op basis van de Handreiking Wgv (bijlage 6 en 7) te verwachten zou zijn in concentratiegebied. De relatie tussen geurbelasting en hinder blijkt bovendien afhankelijk van diertype. Daarnaast is in dit onderzoek de relatie blootgelegd tussen geurbelasting en ernstige hinder.

Wanneer de resultaten van beide onderzoeken naast elkaar worden gezet, leidt dit, voor alle diertypen in een concentratiegebied, tot de volgende tabel:

² Toetsingsinstrument gezondheid bij veehouderijen. Een risico-inventarisatie en -evaluatie. Nijdam, *et.al*, 2013.

³ Nederlandse emissie richtlijn

⁴ Geurhinder van veehouderij nader onderzocht: meer hinder dan Handreiking Wgv doet vermoeden?), Geelen L. *et al*, 2015

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Tabel: Cumulatieve geurbelasting en de te verwachten percentage geurgehinderden gebaseerd op de Handreiking Wgv in vergelijking met de onderzoeksresultaten van Geelen et al.

Cumulatieve geurbelasting (OU/m ³)	Hinderniveau Handreiking Wgv concentratiegebied	Nieuwe blootstellingresponsrelaties (alle diertypen)		
		Hinder (soms/vaak)	Hinder (mate, score 6-10) ^{II}	Ernstige hinder (mate, score 8-10)
1,0	2%	12%	4%	2%
2,0	4%	20%	7%	3%
4,0	6%	30%	11%	5%
5,0	7%	33%	13%	6%
10,0 ^{III}	12%	46%	20%	11%
20,0 ^{IV}	20%	60%	29%	17%

^{II} score 6-10 : de mate van ervaren geurhinder is gescoord op een continue schaal (1-10). Mate van hinder werd ingedeeld in de klassen "enige hinder" (score 4-10), "hinder" (score 6-10) en "ernstige hinder" (score 8-10)

^{III} maximaal hinderpercentage binnen bebouwde kom in Verordening Ruimte 2014 Provincie Brabant;

^{IV} maximaal hinderpercentage buiten bebouwde kom in Verordening Ruimte 2014 Provincie Brabant.

Ter illustratie: In de Verordening Ruimte 2014 van de Provincie Noord-Brabant zijn de volgende normen opgenomen: maximaal 12% kans op geurhinder in de bebouwde kom en maximaal 20% kans op geurhinder in het buitengebied. Op basis van de Handreiking Wgv komt dat overeen met respectievelijk 10 OU/m³ en 20 OU/m³. Op basis van deze onderzoeksresultaten is er bij 10 OU/m³ echter 20-46% geurhinder te verwachten zijn, afhankelijk van of Hinder (soms/ vaak) of mate van hinder (score 6-10) wordt gehanteerd. Bij 20 OU/m³ is er op basis van deze onderzoeksresultaten 29-60% hinder te verwachten. Bovendien treedt er dan óók ernstige hinder op (11% en 17% respectievelijk). In het huidige beleid wordt er geen rekening gehouden met het voorkomen van ernstige geurhinder.

De niveaus van 12% en 20% hinder komen bij de nieuwe onderzoeksresultaten voor geurhinder (soms/vaak) overeen met cumulatieve geurbelasting van 1,0 OU/m³ en 2,1 OU/m³. Uitgaande van hinder (mate, score 6-10) komt 12% en 20% geurhinder overeen met cumulatieve geurbelasting van 4,7 OU/m³ en 10,3 OU/m³, respectievelijk.

Advieswaarde geur GGD:

- Achtergrondbelasting
 - De GGD hanteert het standpunt dat het onderzoek van Geelen et al. op dit moment het best beschikbare beeld van de relatie tussen achtergrondbelasting geur van veehouderij en mate van (ernstige) geurhinder geeft, omdat dit onderzoek het meest recent is uitgevoerd en er een grotere populatie gebruikt is. Vooruitlopend op de duiding van het onderzoek, hanteert de GGD de advieswaarden van 4,7 OU/m³ (12%) en 10,3 OU/m³ (20%) voor de achtergrondbelasting.
- Voorgrondbelasting
 - Bij de beoordeling van de geurbelasting hanteert de GGD voor de voorgrondbelasting het uitgangspunt dat maximaal 12% (woonkern) en 20% (buitengebied) geurgehinderd mag zijn. De blootstelling-responsrelatie voor voorgrond dient naar mening van de GGD ook ge-update te worden. In de tussentijd dreigt er een situatie te ontstaan waar er voor de voorgrond een hogere geurbelasting toegestaan wordt dan voor cumulatieve geur, wanneer de gegevens uit de Wgv worden gehanteerd. Dit is niet consequent beleid. De GGD adviseert daarom om de nieuwste wetenschappelijke inzichten ook toe te passen voor de voorgrondbelasting en dus uit te gaan van de nieuwe blootstellingsresponsrelatie. Dit betekent in de praktijk dat voor de voorgrond en achtergrond geurbelasting dezelfde waarden worden gehanteerd.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

- Dieren zonder (wettelijke) emissiefactor
 - Bij ontwikkelingen met dieren zonder (wettelijke) emissiefactor wordt als gezondheidskundige advieswaarde een afstand van minstens 100 meter tot de dichtstbijzijnde gevoelige bestemming aangehouden, conform de norm uit de VNG-handreiking 'Bedrijven en milieuzonering'.
 - In haar advies "Gezondheidsrisico's rond veehouderijen" (2012; publicatienr. 2012/27) concludeert de Gezondheidsraad dat concentraties van bepaalde stofdeeltjes, endotoxinen en micro-organismen, over het algemeen zullen afnemen met toenemende afstand tot een bedrijf en eveneens afhangen van de mate van emissie vanuit een bedrijf. Blijkens recent uitgevoerd Nederlands onderzoek werden verhoogde endotoxineniveaus gemeten tot maximaal een afstand van ongeveer 250 meter van veehouderijbedrijven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het halveren van afstanden wel degelijk tot hogere blootstelling leidt dan wanneer de wettelijke afstanden in acht genomen worden.

NB. Of mensen geurbelasting als hinderlijk ervaren, wordt beïnvloed door de mate van acceptatie van een bron/activiteit. Factoren zoals routing en aantal transportbewegingen en landschappelijke inpassing spelen daarbij een rol. Daarom is Bureau GMV van mening dat het nemen van dergelijke maatregelen belangrijk is om de acceptatie door omwonenden te bevorderen.

Resultaten beoordeling:

Deze beoordeling is gemaakt op basis van de gegevens zoals toegestuurd in de email van 2 oktober 2015.

- Buitengebied:
 - De voorgrondbelasting in het buitengebied bedraagt in de beoogde situatie 7,9 OU/m³ (Boompjesweg 1). Voor de huidige situatie is de voorgrondbelasting op de hoogst belaste geurgevoelige bestemming 32,56 OU/m³.
 - De achtergrondbelasting in het buitengebied op de hoogst belaste gevoelige bestemming bedraagt in de beoogde situatie 11,5 OU/m³. Op de Noordstraat 27 bedraagt de geurbelasting 11,7 OU/m³ en om het MOD complex ligt deze op maximaal 13,1 OU/m³.⁵ Volgens opgave van de gemeente heeft deze locatie geen woonbestemming. In de vergunde situatie is de achtergrondgeurbelasting op de hoogst belaste gevoelige bestemming onbekend.
- Woonkern:
 - De voorgrondbelasting in de bebouwde kom bedraagt in de beoogde situatie 0,7 OU/m³ (Wethouder Lindersstraat 115). In de V-stacks berekening 2001 wordt aangegeven dat de voorgrondgeurbelasting 2,21 OU/m³ bedraagt in de vigerende situatie.

⁵ Geuronderzoek Boompjesweg 1a, Landhorst (ODBN)

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

- De achtergrondbelasting in de bebouwde kom bedraagt in de beoogde situatie $4,3 \text{ OU/m}^3$. In de vergunde situatie is de achtergrondbelasting in de bebouwde kom op de hoogst belaste gevoelige bestemming onbekend.

Opmerking: in het toetsingsinstrument wordt aangegeven dat door het toepassen van de genoemde maatregelen (luchtwassers) er geen sprake is van een toename van het aantal blootgestelden en de totale geurbelasting afneemt.

- Dieren zonder emissiefactor:

- Door Bureau GMV wordt voor melkvee een afstand aangehouden van 100 meter tot de meest dichtbijgelegen gevoelige bestemming. De dichtstbijzijnde gevoelige bestemming (Boompjesweg 1) ligt – zowel in de huidige als aangevraagde situatie – op 110 meter en daarmee wordt voldaan aan de door de GGD gehanteerde grenswaarde van 100 meter.

Deelconclusie geur:

- Uit de berekeningen blijkt dat de voorgrondbelasting op de hoogste belaste gevoelige bestemming in de beoogde situatie zowel in de woonkern als in het buitengebied lager ligt dan de gezondheidkundige advieswaarde zoals die door de GGD wordt gehanteerd ($4,7 \text{ OU/m}^3$ in de bebouwde kom en $10,3 \text{ OU/m}^3$ in het buitengebied).
- Wat betreft de achtergrondbelasting kan gesteld worden dat deze in het buitengebied in de beoogde situatie hoger ligt dan de gezondheidkundige advieswaarde zoals gehanteerd door de GGD (buitengebied: $10,3 \text{ OU/m}^3$). Dit geldt niet ten aanzien van de achtergrondgeurbelasting in de woonkern (gezondheidskundige advieswaarde $4,7 \text{ OU/m}^3$).

1.3.2 Fijn stof/biologische agentia

Toetsingscriteria fijn stof/biologische agentia:

De norm voor PM10 ligt op $40 \mu\text{g/m}^3$ en maximaal 35 overschrijdingsdagen met een belasting van $50 \mu\text{g/m}^3$. Zoals de Gezondheidsraad ook concludeert, is deze norm voor PM10 niet een goede parameter om de blootstelling van veehouderijbedrijven te toetsen. Bovendien treedt ook onder de PM10-norm gezondheidseffecten op. Daarom hanteert Bureau GMV in dezen het voorzorgbeginsel en acht elke significante toename van de bijdrage van het bedrijf aan PM10 concentratie ($> 1,2 \mu\text{g/m}^3$) ten opzichte van de huidige situatie niet acceptabel. In geval er in de huidige situatie al sprake is van normoverschrijding acht Bureau GMV geen enkele toename acceptabel.

Voor elk agrarisch bedrijf geldt dat het belangrijk is om, mét de uitstoot van fijn stof, ook de daaraan gekoppelde biologische agentia te beperken. Met het recht om de voorgestelde activiteiten uit te voeren komt ook de verantwoordelijkheid om te werken volgens het ALARA-principe: 'as low as reasonably achievable'. De ondernemer dient te onderbouwen welke maatregelen genomen worden om de uitstoot te beheersen volgens het ALARA-principe.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Nb: Op dit moment is het voor endotoxinen nog niet mogelijk om te toetsen aan de voorgestelde norm door de Gezondheidsraad onder andere omdat de modellering/ meetmethoden nog niet beschikbaar is. Bureau GMV en Gezondheidsraad vinden een norm voor endotoxinen vanuit gezondheid een betere parameter dan PM10 omdat endotoxinen een betere voorspellende waarde hebben om gezondheidseffecten te duiden. Het advies aan de gemeente is om de ontwikkelingen op dit onderwerp te volgen en zodra mogelijk te implementeren in het eigen gemeentelijk beleid.

Beoordeling fijn stof/biologische agentia:

Deze beoordeling is gemaakt op basis van de gegevens uit het ingevulde toetsingsinstrument

Er zijn berekeningen gemaakt om de verspreiding van fijn stof (PM10) inzichtelijk te maken. Uit de aangeleverde gegevens blijkt dat er geen sprake is van een overschrijding van de jaargemiddelde concentratie. De hoogst belaste gevoelige bestemming is in de beoogde bedrijfsopzet gelegen aan de Boompjesweg 2 en 4 (24,05 ug/m³). De bronbijdrage bedraagt in de beoogde situatie maximaal 0,11 ug/m³ (Boompjesweg 1).

In de checklist gezondheid wordt aangegeven dat de fijnstof emissie afneemt in de beoogde situatie met 71,4%.

Deelconclusie fijn stof/biologische agentia:

- De normen voor fijn stof worden niet overschreden. De uitbreiding van het bedrijf leidt niet tot extra significante blootstelling van omwonenden aan fijn stof.
- De ondernemer geeft aan maatregelen te nemen om de emissie van fijn stof zo veel mogelijk te beperken. Zo worden in de vleesvarkens en vleeskalveren stallen aangesloten op luchtwassers met een opgegeven reductie van resp. 80% en 60%.

1.3.3 Zoönosen

Toetsingscriteria

Zoönosen zijn infectieziekten die van dieren op mensen kunnen overgaan. Per diersoort kunnen verschillende ziekten voorkomen die zich via de lucht verspreiden naar mensen, via direct contact tussen dier en mens of via voedsel. Voor omwonenden zijn vooral de via de lucht overdraagbare aandoeningen van belang. De belangrijkste zijn Q-koorts en influenza (vogelgriep, varkensgriep). De aanwezige veehouderijbedrijven zorgen voor een (mogelijke) verhoogde blootstelling aan via de lucht overdraagbare zoönosenverwekkers en antibioticaresistente bacteriën die leiden tot een verhoogd risico op infectieziekten of onbehandelbare infecties. Het is nog niet goed inzichtelijk vanaf welke concentraties of binnen welke afstand tot aan veehouderijen het risico verhoogd is.

Uitgangspunt is dat er op bedrijfsmatig niveau geen varkens en pluimvee op één bedrijf samen gehouden mogen worden in verband met het risico op transmissie en vermenging van influenzavirus. Ook het bedrijfsmatig samenhouden van verwante soorten als rundvee en kleine herkauwers (schapen/geiten) en kleine herkauwers onderling wordt afgeraden (o.a. vanwege Q koorts), tenzij er sprake is van een gescheiden bedrijfsvoering. Voor de combinatie rundvee en varkens gelden er op dit

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

moment geen zwaarwegende argumenten in kader van infectierisico's mits er sprake is van een gescheiden bedrijfsvoering.

Ervaring leert dat een integrale benadering van de bedrijfsvoering essentieel is voor terugdringen van antibioticagebruik.

Uitstoot

Voor elk agrarisch bedrijf geldt dat het belangrijk is om, mét de uitstoot van fijn stof, ook de daaraan gekoppelde biologische agentia te beperken.

Nb: Op dit moment is het voor endotoxinen nog niet mogelijk om te toetsen aan de voorgestelde norm door de Gezondheidsraad onder andere omdat de modellering/ meetmethoden nog niet beschikbaar is. Bureau GMV en Gezondheidsraad vinden een norm voor endotoxinen vanuit gezondheid een betere parameter dan PM10 omdat endotoxinen een betere voorspellende waarde hebben om gezondheidseffecten te duiden. Het advies aan de gemeente is om de ontwikkelingen op dit onderwerp te volgen en zodra mogelijk te implementeren in het eigen gemeentelijk beleid.

Beoordeling/ deelconclusie zoönosen:

- De ondernemer beschrijft de hygiënemaatregelen ter voorkoming van insleep, verspreiding en uitstoot van zoönosen op het bedrijf, zoals compartimentering, all in- all out systeem, reiniging en desinfectie en ongediertebestrijding. Het nemen van de voorgestelde hygiënemaatregelen beoordelen we als positief.
- Elke vier weken bezoekt een geborgde varkensdierenarts het bedrijf. Het is niet duidelijk of er ook een geborgde vleeskalverdierenarts bij het bedrijf is betrokken.
- In de beschrijving staat dat er maar 1 ziekenboeg is. Het is onduidelijk of dit voor de vleeskalveren, vleesvarkens of voor beide diersoorten is.
- Er is maar 1 hygiënesluis aanwezig op het bedrijf bij de vleesvarkenstal. Voor het betreden van de vleeskalverstal is er wel een ruimte waar men zich kan omkleden. Het is belangrijk dat hier ook minimaal een handenwasgelegenheid is.
- Gescheiden bedrijfsvoering tussen de varkens en vleeskalveren is van groot belang zodat micro-organismen zoals MRSA die bij beide diersoorten kan voorkomen, niet van de ene naar de andere diersoort kunnen verspreiden.

Op dit moment zijn er vanuit gezondheidskundig oogpunt geen bezwaren ten aanzien van zoönose belasting, mits de in de brief genoemde adviezen worden opgevolgd.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Bijlage 2 Aanvullende aspecten

Het Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland heeft samen met de gemeenten Oirschot, Reusel-De Mierden en Gemert-Bakel een aanvullend toetsingsinstrument gezondheid bij veehouderijontwikkeld. De milieuwetgeving die voor gezondheid relevant is, richt zich op geurhinder en fijn stof (PM10).

Daarnaast zijn er maatregelen die naar oordeel van de GGD ook belangrijk zijn om te worden meegenomen met betrekking tot het beheersen van gezondheidsrisico's door veehouderijen, maar niet vallen onder vergunningseisen van een individueel bedrijf. Wel kunnen dergelijke aspecten in gemeentelijk beleid ingebed worden.

De GGD wil daarom met behulp van dit document wijzen op aanvullende adviesmogelijkheden die de gemeente kan inzetten om gezondheid een volwaardige plek in de besluitvorming kan geven. Het is hierbij belangrijk dat gezondheid niet alleen wordt bekeken vanuit één beleidsveld, maar dat de gemeente een integrale aanpak toepast op het terrein van gezondheid, milieu en ruimtelijke ordening.

Aanvullende adviesmogelijkheden

GGD adviseert gemeenten om in hun (vastgestelde) beleid voor veehouderij het aspect gezondheid specifiek te omschrijven, ambities en een visie te formuleren. Door een dergelijke aanpak kan bij iedere individuele vergunning aanvraag ook aan het eigen gemeentelijk beleid worden getoetst. De Gezondheidsraad benadrukt dat gemeentes het voortouw moeten nemen in het opstellen van lokaal beleid, vanwege de sterke verschillen in lokale omstandigheden en maatschappelijke belangen.⁶ Zo kan er beleid worden opgesteld dat rekening houdt met de specifieke omstandigheden van een bepaald gebied en kunnen andere aspecten worden meegenomen die belangrijk zijn voor gezondheid, zoals beleving van omwonenden en landschappelijke inpassing. De gemeente kan dan een lokale afweging maken tussen economische belangen en de omgevingskwaliteit.

Gemeentes hebben meerdere mogelijkheden voor het ontwikkelen van beleid. In een handreiking die is opgesteld en momenteel in een pilot wordt getest met enkele gemeenten door de omgevingsdiensten en de GGD, wordt uitleg gegeven over welke handvaten gemeentes juridisch hebben om gezondheid mee te nemen in hun beleid. Ook de notitie 'Veehouderij en volksgezondheid: Mogelijkheden om volksgezondheidsaspecten mee te wegen bij vergunningverlening'⁷ biedt inzicht in hoe kan worden omgegaan met gezondheid.

Een eigen gemeentelijk beleid vormt een kader waaraan individuele aanvragen moeten voldoen om te kunnen uitbreiden. Een kader dat past bij de visie van de gemeente en haar inwoners. GGD is ervan overtuigd dat de gemeente invulling kan geven aan haar beleid om gezondheid een volwaardige plek in de besluitvorming kan geven.

Hieronder zal kort worden ingegaan op enkele adviesmogelijkheden die de GGD met name belangrijk acht.

Lokale afweging: een kwalitatieve beoordeling

De GGD pleit evenals de Gezondheidsraad voor de toepassing van het landelijk instrument 'Beoordelingskader gezondheid en milieu Intensieve veehouderijen'⁸. Het Beoordelingskader brengt alle milieu- en gezondheidsaspecten in beeld die belangrijk zijn bij het maken van beleidsbeslissingen.

⁶ Gezondheidsraad (2012). Gezondheidsrisico's rond veehouderijen. Den Haag

⁷ MOLO werkgroep veehouderij en milieu (2014). Veehouderij en volksgezondheid: Mogelijkheden om volksgezondheidsaspecten mee te wegen bij vergunningverlening. MOLO rapportage, versie 140603. Den Bosch.

⁸ Fast, T. en Nijdam, R. (2013). Beoordelingskader Gezondheid en Milieu Intensieve veehouderijen. Bureau GMV, Tilburg.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Hierdoor kan een visie worden ontwikkeld over hoe de gemeente gezondheid mee kan wegen bij de ontwikkeling van gemeentelijk beleid rondom intensieve veehouderijen. Een gemeentelijk beleid geeft een onderbouwing voor verdere acties, en biedt daarmee meer handvatten om concretere maatregelen in te zetten. De gemeente kan voor een overzicht van maatregelen het aanvullend toetsingsinstrument gezondheid bij veehouderij ^{Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.} raadplegen. Een gebiedsgerichte aanpak of gemeentelijk beleid biedt ook meer mogelijkheden om de kwalitatieve maatregelen uit het aanvullend toetsingsinstrument toe te passen, naast de meer kwantitatieve toetsingscriteria zoals voor fijn stof en geur. Het is wenselijk om ook de kwalitatieve maatregelen een plek te geven in beleid, omdat kwantitatieve maatregelen niet altijd toereikend zijn om gezondheid voldoende mee te wegen.

Geurgebiedsvisie

In de geurgebiedsvisie kan een aparte paragraaf gewijd worden aan gezondheid. Zo kan in nieuwe aanvragen de gezondheidkundige advieswaarden worden meegewogen. Zo wordt geadviseerd om een norm voor de achtergrondbelasting vast te stellen voor zowel vergunningverlening als de 'omgekeerde werking'. Door de hoogte van deze norm voor achtergrondbelasting afhankelijk te maken van het gebiedstype kan de gemeente gebieden aanwijzen waar meer ontwikkeling mogelijk is, en gebieden waar minder ontwikkeling mogelijk is. Deze gekozen weg van strengere normen voor geurbelasting past in de lijn die geschetst is in het adviesrapport van de Gezondheidsraad en het kabinetstandpunt. De Gezondheidsraad constateert dat de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) een ruime bandbreedte kent die gemeenten ruime mogelijkheden biedt om te komen tot strengere geurnormen. Het kabinet roept de gemeenten op die mogelijkheden te benutten. Daarnaast wordt geadviseerd om naar oplossingen te zoeken bij bestaande knelpunten in geuroverlast, in samenspraak met (vermoedelijke) veroorzakers en omwonenden. Hierbij kan in Noord-Brabant een beroep gedaan worden op het urgentieteam.

Afstandscriteria

Door minimale afstanden tussen burgers en veehouderijen in te stellen wordt de kans op overlast en gezondheidsrisico's verkleind. De GGD adviseert om een minimale afstand van 250 meter aan te houden bij nieuwbouw of planontwikkeling, omdat er binnen deze afstand hogere concentraties fijn stof, endotoxinen en veespecifieke MRSA-bacteriën gemeten zijn.⁹ Daarnaast zijn er andere afstandscriteria die vanuit gezondheid gehanteerd kunnen worden. Het RIVM adviseert om geen grote aantallen pluimvee en varkens op één bedrijf te houden, en een minimumafstand van 1 à 2 km tussen pluimvee- en varkenshouderijen te hanteren.¹⁰ Blijkens een recent uitgevoerd Nederlands onderzoek werden verhoogde endotoxineniveaus gemeten tot maximaal een afstand van ongeveer 250 meter van specifieke bedrijven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het halveren van afstanden wel degelijk tot hogere blootstelling leidt dan wanneer de wettelijke afstanden in acht genomen worden. Dit is ook terug te vinden in de afstanden zoals genoemd in het 'Groene boekje' van de VNG, de handreiking 'Bedrijven en milieuzonering'. Voor rundvee hanteert de VNG-handreiking een minimale afstand van 100 meter met het oog op geur; voor paarden wordt hier 50 meter gehanteerd. Hier bestaat dus ook de mogelijkheid om onderscheid te maken tussen diersoorten.

Uit de ervaring met de adviesaanvragen in gemeenten blijkt dat het moeilijk is om minimale afstanden op te nemen, omdat een individueel bedrijf hier, in het geval er geen nieuwbouw plaatsvindt, geen maatregelen kan nemen om de afstand te vergroten. Daarom is het belangrijk dat de gemeente zoiets op voorhand al in haar beleid vastlegt. Hierin kan dan ook worden bepaald dat bedrijven die niet aan de afstandsnormen kunnen voldoen (bijvoorbeeld doordat in de vergunde situatie al sprake is van te kleine afstand) zelf moeten aantonen dat zij extra maatregelen nemen om de uitstoot te beperken. Dit moet worden opgenomen in de vergunning en getoetst worden door gemeente.

Naast het opnemen van afstandscriteria kan ook worden gekeken naar de dierdichtheid van een gebied. Zo kan voorkomen worden dat de gebiedsdruk te hoog wordt, en risico's voor infectieziekten groter worden. Momenteel is GGD NL in overleg om te onderzoeken wat hierin mogelijk is.

⁹ GGD Nederland-werkgroep intensieve veehouderij en gezondheid (2011). Informatieblad Intensieve Veehouderij en Gezondheid. Update 2011. Tilburg.

¹⁰ Kornalijnslipjer, J.E., Rahamat-Langendoen, J.C. & van Duynhoven Y.T.H.P. (2008). Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie. Bilthoven.

Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid
GGD'en Brabant / Zeeland

Omgevingsdialoog

De GGD is van mening dat bij de ontwikkeling van toekomstig beleid op gebied van de veehouderij meer aandacht moet zijn voor omwonenden. Belangrijke gezondheidswaarden als gevoel van veiligheid en leefbaarheid zijn afhankelijk van geurhinder, vertrouwen in de voorgestelde maatregelen en landschappelijke inpassing. Om met deze aspecten zoals sociale en landschappelijke inpassing rekening te kunnen houden is de dialoog een belangrijk instrument.

Het Urgentieteam Veehouderij heeft een instrumentenkoffer¹¹ ontwikkeld die helpt om deze dialoog te voeren. De instrumentenkoffer bestaat uit een aantal sociale, juridische en economische instrumenten. Daarnaast worden er ook praktische maatregelen gegeven om de overlast terug te dringen¹².

Landschappelijke inpassing

Het is bekend dat landschappelijke inpassing een directe relatie met gezondheid heeft. De aanwezigheid van groen is positief geassocieerd met de ervaren gezondheid van bewoners en vermindert bijvoorbeeld de ervaren geluidshinder ofschoon het feitelijke geluidsniveau niet wordt verlaagd. Criteria voor een landschappelijk inpassing kunnen door de gemeente vast gelegd worden in een Landschappelijk OntwikkelingsPlan (LOP). Ervaring leert dat actieve inzet op het thema landschappelijke inpassing leidt tot samenwerking en positieve contacten tussen inwoners en de gemeente.

¹¹ Urgentieteam Veehouderij (2014). Instrumentenkoffer Urgentiegebieden Veehouderij, Versie 2. Den Bosch.

¹² Van: <http://www.netwerkdepeelhorst.nl/nieuws/tweede-versie-instrumentenkoffer-gereed-616>